

Informatie over behandeling met opioiden bij patiënten met kanker

Opioïden (morfine-achtige middelen) zijn krachtige pijnstillers. In Nederland zijn verschillende soorten opioïden beschikbaar zoals morfine, oxycodon, fentanyl, methadon en hydromorfon.

Het waarom en hoe van opioïden

Uw behandelend arts overweegt een behandeling met opioïden als uw pijn niet voldoende te behandelen is met andere medicijnen, zoals paracetamol en NSAID's (bijvoorbeeld naproxen, ibuprofen, celecoxib, etoricoxib), of wanneer deze niet veilig gegeven kunnen worden. Soms worden opioïden ook gegeven voor het bestrijden van kortademigheid.

Werkingsduur

Voor de behandeling zijn zowel opioïden beschikbaar met een lange als met een kortere, maar snellere werkingsduur. Het doel is om de basispijn onder controle te krijgen met langwerkende medicijnen, en eventuele pieken van pijn op te vangen met snelwerkende medicijnen.

Starten met de behandeling

Een behandeling met opioïden kan op verschillende manieren starten. Vaak wordt gekozen worden voor een lage dosering van een middel met lange werkingsduur. Als u toch pijn krijgt, mag u daarbij extra snel en kortwerkende medicijnen nemen. Is dat vaker op een dag nodig, dan is het vaak beter om de dosering van de basis pijnstilling te verhogen. De dosering kan steeds worden aangepast op basis van het effect op de klachten (meestal pijn) en het optreden van eventuele bijwerkingen. Daarom is het belangrijk dat u dit goed aangeeft bij uw behandelend arts.

Bij ernstige pijn kan ook worden gekozen voor behandeling via een infuus of onderhuids naaldje, waarbij de medicijnen continu worden toegediend. Ook dan is waar nodig een extra dosis mogelijk.

Welk middel

Uit de verschillende beschikbare opioïden kiest uw behandelend arts het middel dat het beste past bij u en uw situatie. Uw arts houdt hierbij ook rekening met de manier van toediening (via tabletten, pleisters of infuus). De effecten van de medicijnen zijn per persoon verschillend. Als een medicijn bij u niet goed genoeg werkt of wanneer u last krijgt van ernstige bijwerkingen kan het zijn dat u een ander medicijn moet proberen. Soms moet worden gezocht naar het juiste middel en de juiste dosering.

Dosering

Doordat er grote verschillen zijn in de effecten van de behandeling, verschilt ook de dosering van persoon tot persoon. Dit is niet erg en zegt vaak niets over de ernst van uw ziekte. We streven ernaar u zo kort mogelijk en met de laagst mogelijke dosering van opioïden te behandelen.

Krachtig bij kanker

Vooraf bij kanker is de laagst mogelijke dosering niet altijd voldoende. Soms is een langdurige behandeling nodig. Opioiden zijn de meest krachtige pijnstillers die er zijn, maar het is een misverstand dat opioiden alleen maar gegeven worden in het eindstadium van kanker. Ze kunnen bij alle stadia van kanker worden ingezet om pijn zo goed mogelijk te behandelen. Het is ook niet waar dat opioiden het leven verkorten. Opioiden worden niet gegeven om de dood te bespoedigen, maar om de pijn te verminderen.

Bijwerkingen van opioiden

Zoals bij alle medicijnen kunnen ook bij het gebruik van opioiden bijwerkingen optreden. Niet iedereen krijgt echter bijwerkingen en wanneer wel bijwerkingen optreden kunnen deze variëren van mild tot (gelukkig zelden) ernstig.

Bijwerkingen die regelmatig optreden (bij 1 - 10%, dat wil zeggen dat van iedere 100 mensen er tussen 1 en 10 de bijwerking krijgen):

- misselijkheid/overgeven
- vertraagde darmwerking/obstipatie
- droge mond
- zweten
- jeuk en slaperigheid/sufheid.

Andere bijwerkingen die soms optreden:

- hallucinaties (dit betekent dat u dingen kunt zien, ruiken, voelen, horen of proeven die er niet echt zijn)
- spierschokjes (zoals u die ook kunt voelen kort na het in slaap vallen)
- verwardheid.

Bij minder dan 1 op de 100 mensen kunnen ook andere, zeldzame bijwerkingen optreden. In de bijsluiter leest u hier meer over.

Wanneer treden bijwerkingen meestal op?

Bijwerkingen worden het meest gezien in de eerste dagen na de start van een behandeling of na het verhogen van de dosering. Uw lichaam moet wennen aan de medicijnen. Daarna nemen veel bijwerkingen vanzelf af of ze verdwijnen weer binnen 1-2 weken. Bij ernstige bijwerkingen moet u altijd contact opnemen met uw behandelend arts. Veel bijwerkingen kunnen worden bestreden met medicijnen, maar soms is het nodig om de behandeling met opioiden aan te passen.

Trage darmwerking

Een bijwerking die niet vanzelf overgaat is vertraagde darmwerking, ook wel obstipatie of verstopping genoemd. Hierdoor wordt uw ontlasting harder en komt minder vaak, waardoor u klachten kunt krijgen. Daarom schijft uw arts altijd een laxermiddel voor, dat u uit voorzorg moet gebruiken. Daarnaast kunt u ook zelf aan de slag met uw voeding. We adviseren u om voldoende te drinken en vezelrijke producten te eten, zoals volkoren brood en pruimen. Het is de bedoeling dat u iedere dag soepele ontlasting heeft.

Ademhalingsdepressie

In de bijsluiter van uw medicijnen wordt als bijwerking 'ademhalingsdepressie' genoemd. Dit betekent dat uw ademhaling langzamer kan gaan door het gebruik van opioïden. Pijn zorgt er vaak voor dat de ademhaling sneller gaat. Uw arts probeert altijd om te starten met een veilige dosering. Als u zich daaraan houdt, zou er geen gevaar voor u moeten zijn. Een voorwaarde is wel dat u de voorgeschreven dosering gebruikt en dat u niet zonder overleg met uw behandelend arts meer gaat gebruiken. Ook door het combineren van opioïden met slaaptabletten, kalmerende medicijnen en/of alcohol kan een veilige dosering gevaarlijk worden. Geef altijd aan uw arts door als u 1 of meer van deze middelen gebruikt.

Gevaren bij het gebruik van opioïden

Veel patiënten zijn bang om met opioïden te starten uit angst voor verslaving. Helaas is deze angst voor een deel terecht. Een kleine groep patiënten komt in de problemen bij langdurig gebruik van opioïden. Studies spreken vaak over een percentage van 1,5% (1 op 67 gebruikers).

Belangrijk is om het verschil te begrijpen tussen verslaving en gewenning.

- Verslaving is een met name geestelijke afhankelijkheid van een middel, waarbij het verkrijgen van een nieuwe dosis een allesoverheersende invloed heeft op het gedrag. Bij het stoppen ontstaat er een geestelijke honger naar een nieuwe roes.
- Gewenning (tolerantie) is de lichamelijke aanpassing door het gebruik van opioïden, waarbij na enige tijd een hogere dosis nodig is om hetzelfde effect te behalen. Bij het stoppen ontstaan er lichamelijke klachten van ontwenning die heel hevig kunnen zijn.

Verslaving

Het ontstaan van verslaving lijkt met name een probleem bij mensen die voor lange tijd opioïden gebruiken voor een pijn die niet goed te verklaren is. Tegenwoordig zijn artsen zeer voorzichtig met het voorschrijven van opioïden bij specifieke lage rugpijn, hoofdpijn of fibromyalgie.

Gewenning

Voor de behandeling van pijn bij kanker zijn artsen minder terughoudend. Meestal is alleen met opioïden de pijn beheersbaar te krijgen en wordt verslaving maar zeer zelden gezien. Wel kan er gewenning optreden. Dit betekent dat het lichaam went aan zowel het pijnstillende effect als aan de bijwerkingen. Dit kan ertoe leiden dat de dosering moet worden verhoogd om voldoende pijnstilling te bereiken. Verergering van de pijn door toename van de ziekte is echter veel vaker de reden dat verhoging van de dosering nodig is. Als het gaat om schadelijkheid voor het lichaam is er geen maximale dosering van opioïden: de juiste dosering is die dosering die nodig is om de pijn onder controle te krijgen. Helaas ontstaan soms bijwerkingen, maar meestal lukt het om met geleidelijke aanpassingen in de dosis ook de grens van de bijwerkingen mee te laten opschuiven.

Voorzichtig!

Het is niet zo dat artsen lichtzinnig omgaan met opioïden. Het is een zorgvuldige afweging tussen de voordelen en nadelen. In het algemeen schrijven artsen de laagst mogelijke dosering voor om de pijn beheersbaar te krijgen. Ook mogen opioïden alleen gebruikt worden voor de pijn waarvoor het is voorgeschreven. Het gebruik van deze middelen door familieleden is volstrekt uit den boze.

Uw verantwoordelijkheid

Het gebruiken van opioïden brengt ook verantwoordelijkheden met zich mee. Houdt alle medicijnen, maar zeker opioïden, ver weg van kinderen. Combineer opioïden niet met alcohol en, tenzij na overleg met en toestemming van uw arts, slaapmiddelen. De versuffende werking van deze middelen kan in combinatie met opioïden onverwacht zeer sterk uitpakken en gevaarlijk zijn.

Minderen of stoppen

Juist omdat uw lichaam went aan de voorgeschreven opioïden, kunt u niet in 1 keer stoppen met deze medicatie. Het is nodig om de dosering van de opioïden langzaam af te bouwen om lichamelijke klachten van ontwenning te voorkomen. Als u wilt minder of stoppen met de voorgeschreven opioïden, neem dan altijd eerst contact op met uw arts of verpleegkundig specialist, dan kunt u samen bespreken wat de beste manier is om dit aan te pakken.

Autorijden en opioïden

Wanneer u langdurig (langer dan 2 weken) een stabiele dosering opioïden gebruikt, is het niet zeker dat dit een negatieve invloed heeft op de rijvaardigheid. Volgens de wetgeving mag u bij het gebruik van opioïden (specifiek morfine) echter niet autorijden. Lees hierover meer op www.rijksoverheid.nl (www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/verkeersveiligheid/vraag-en-antwoord/drugs-in-het-verkeer).

Heeft u nog vragen?

Vragen over het gebruik van opioïden bespreekt u het best met uw behandelend arts.

